

Список використаних джерел

1. Зиновьев С. И. Учебный процесс в советской высшей школе / С. И. Зиновьев. – М. : Высшая школа, 1975. – 316 с.
2. Тимирязев К. А. Наука и демократия : сборник статей 1904-1919 гг. / К. А. Тимирязев. – М. : Соцэкгиз, 1963. – 498 с.
3. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа : сб. документов 1917-1973 гг. / сост. А. А. Абакумов. – М. : Педагогика, 1974. – 560 с.
4. Касаткин В. Т. Вузы в 1924/1925 году / В. Т. Касаткин // Народное просвещение. – 1925. – № 4. – С. 118-125.
5. Рындич А. Ф. Лабораторный план и его значение в методике коммунистического воспитания / А. Ф. Рындич. – М.: Изд-во Коммунистического ун-та им. Я. М. Свердлова, 1926. – 64 с.
6. Калашников Л. Р. О цикловой системе преподавания / Л. Р. Калашников // Научный работник. – 1930. – № 4. – С. 52-63.

УДК: 37.013.2

С.В. Очеретенко

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито сутність поняття професійної компетентності. Доведено важливість її формування в майбутніх інженерів автомобільного транспорту. Розкрито специфіку здійснення цього процесу в умовах інформатизації вищої технічної освіти.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній інженер, автомобільний транспорт, вища технічна освіта, інформатизація.

Ocheretenko S. The formation of future engineers' professional competence of highway transportation in the context of informatization of the higher technical education.

Annotation. The article reveals the essence of the professional competence concept. Its importance in the formation of future engineers of highway transportation has proved. The specificity of bringing to action of this process in the context of the higher technical education informatization has revealed.

Key words: professional competence, future engineer, highway transportation, higher technical education, informatization.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У добу інтенсивного розвитку техніки та високих технологій значно зростає роль професії інженера, що безпосередньо пов'язана з упровадженням інноваційних теоретичних ідей у реальних технічних доробках, із перетворенням науки на ефективну виробничу силу сучасного суспільства. У свою чергу це вимагає пошуку нових підходів до підготовки інженерних кадрів для різних галузей промисловості, зокрема автомобільного транспорту, які мають відрізнятися високим рівнем професійної компетентності та здатністю до фахової й особистісної самореалізації в умовах подальшого розвитку ринкових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як встановлено, в науковій літературі визначено: методологічні засади професійного розвитку фахівців (В. Євдокимов, А. Маркова, Л. Мітіна, І. Прокопенко, В. Сидоренко, В. Щадриков та ін.), специфіку інженерської справи й організації підготовки майбутніх фахівців інженерних спеціальностей (А. Антонов, Т. Белоусова, В. Загвязинський, Е. Зеєр, О. Коваленко, М. Лазарєв, І. Маркел, О. Романовський, Л. Штефан та інші); вимоги до підготовки інженерів для автомобільно-дорожньої галузі (О. Андрєєв, Т. Андрюхіна, Ю. Бугаєвська, М. Вілюк, Б. Данилішин, А. Зима, О. Пчельников, С. Осокін та ін.); теоретичні основи впровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес сучасного навчального закладу (О. Іваницький, А. Касперський, В. Межуєв, В. Сергієчко, А. Ткачов та ін.); суть і шляхи реалізації компетентнісного підходу в системі освіти (В. Болотов, І. Зимня, О. Савченко, А. Хуторський та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових праць засвідчує, що останніми роками актуалізувалися наукові пошуки, присвячені вивченню різних аспектів формування професійної компетентності майбутніх інженерів автомобільного

транспорту. Водночас з'ясовано, що теоретичний і практичний стан розробки цієї проблеми не задовольняє сучасним вимогам інформаційного суспільства, що зумовлює потребу продовження її дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз теоретичних основ проблеми формування професійної компетентності майбутніх інженерів автомобільного транспорту в умовах інформатизації вищої технічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження окресленої проблеми передбачає чітке визначення самого поняття «професійна компетентність», у світлі чого слід відзначити, що в науковій літературі пропонуються різні його трактування. Так, учені під професійною компетентністю розуміють:

- складне утворення, що включає комплекс знань, умінь, властивостей та якостей особистості та забезпечує оптимальність, ефективність і варіативність професійної діяльності (В. Адольф [1]);

- здатність працівника точно й якісно виконувати свої фахові функції як у звичних, так і в екстремальних умовах, успішно засвоювати нове та швидко пристосовуватися до змінних умов (В. Веснін [2]);

- система спеціальних знань, умінь і навичок, досвід виконання професійних дій, що визначають способи виконання професійних функцій (Л. Знікіна [3]);

- форма виконання професійної діяльності, що зумовлена знаннями й вільним володінням людиною змістом цієї діяльності (Є. Павлютенков [4]);

- теоретична, практична та психологічна підготовленість особистості майбутнього фахівця до професійної діяльності, що проявляється в його здатності до творчості й всебічній (особистісній, професійній, психологічній) готовності до її ефективного здійснення та досягнення оптимальних результатів (В. Свистун [5]).

Отже, можна підсумувати, що в науковій літературі пропонуються різні підходи щодо визначення професійної компетентності, в межах яких вона розуміється як сукупність засвоєних знань, умінь, навичок, досвіду; теоретична, практична та психологічна підготовленість до професійної діяльності; інтегрована якість людини, особистісне утворення; здатність людини до успішного здійснення професійної діяльності тощо. Розгляд професійної компетентності з позиції різних підходів дозволяє схарактеризувати більш комплексно різні аспекти цього складного феномену. Не заперечуючи право дослідника на власне визначення зазначеного ключового поняття, відзначимо, що в руслі нашого дослідження професійна компетентність розуміється як особистісне інтегроване утворення, яке включає в себе певні знання, вміння, мотиви діяльності, цінності, особистісні якості фахівця та забезпечує успішне здійснення ним професійної діяльності.

У руслі дослідження особлива увага приділялась опрацюванню наукових праць, в яких наводилась порівняльна характеристика традиційної знанневого й компетентнісного підходу в освіті. Зокрема, висловлюючи свої думки з цього питання, доктор психологічних наук О. Іванова відзначила, що метою освіти в руслі компетентнісного підходу є не засвоєння молодими людьми сукупності окремих знань, умінь і навичок, а забезпечення спроможності майбутніми фахівцями до продуктивної та ефективної діяльності в певній галузі, формування їхньої особистісної позиції щодо власного професійного й особистісного самовдосконалення. А тому головною відмінністю компетентнісного підходу є те, що його реалізація спрямовує суб'єкта навчання на осмислення цього процесу, рефлексивне оцінювання своєї професійної готовності, визначення межі між власною компетентністю й некомпетентністю. А це у свою чергу вимагає забезпечення в процесі отримання студентами вищої освіти не просто нарошування ними обсягу фахових знань, а й набуття різнобічного досвіду діяльності.

Підсумовуючи свої ідеї, О. Іванова підкреслює, що компетентнісному підходу, на відміну від знаннево-орієнтованого підходу, притаманна низка особливостей, які забезпечують його актуальність у сучасних умовах розвитку суспільства. Це насамперед такі:

- 1) компетентність як результат освіти більшою мірою відповідає сучасному уявленню про мету освіти як підготовку кваліфікованого фахівця, який відрізняється високим рівнем моральності, наявністю активної громадянської життєвої позиції та прагненням до здійснення неперервної самоосвіти протягом усього життя;

2) компетентність поєднує в собі всі задекларовані в сучасній дидактиці складники змісту освіти, тобто інтелектуальний, навичковий і емоційно-ціннісний;

3) зміст освіти, зокрема Державні стандарти, сьогодні вже не обмежується традиційними знаннями, вміннями й навичками, а тому вимагає докорінного оновлення, що має відбуватися з урахуванням критерію результативності;

4) наслідком визначення Державних освітніх стандартів через категорію компетентності є забезпечення суттєвих змін не лише в самому змісті освіти, але й у способах його засвоєння, а отже і в організації освітнього процесу в цілому;

5) компетентнісний підхід має яскраво виражену інтегративність, що забезпечує об'єднання в єдину цілісну сукупність відповідних знань і вмінь, які відносяться до широких сфер діяльності, а також особистісних якостей, які забезпечують застосування цих засвоєних знань і вмінь для досягнення поставленої мети [6].

Висловлюючи значною мірою аналогічні думки, В. Костромцова й О. Морозова підкреслюють, що якщо знанневзорієнтований підхід передбачав забезпечення функціональної відповідності між фаховими вимогами й цілями освіти, а підготовка зводилася переважно до засвоєння молодими людьми визначеного набору знань, умінь і навичок, то компетентнісний підхід спрямований на розвиток у студентів здатності орієнтуватися в різноманітних складних і непередбачених професійних ситуаціях, прогнозувати наслідки своєї діяльності та нести за них відповідальність [7, с. 23-29].

Отже, можна підсумувати, що в межах реалізації традиційного знанневзорієнтованого підходу в освіті викладач зосереджував свої зусилля на засвоєнні студентами знань і вмінь, потрібних для здійснення професійної діяльності в типових ситуаціях. На відміну від цього компетентнісний підхід в освіті орієнтує і педагога, і самих студентів не лише на засвоєння останніми необхідних знань, а головним чином на розвиток у них спроможності здійснювати професійну діяльність у ситуаціях, що можуть динамічно змінюватися. Тому в цьому випадку майбутні фахівці вчать діяти не лише у стандартних умовах її перебігу, але і творчо виявляти свої знання, вміння, якості в принципово нових зовнішніх умовах, здійснювати постійну рефлексію та самооцінку власних дій.

Безумовно, формування професійної компетентності є актуальним завданням для кожного вищого навчального закладу. Однак особливої значущості це завдання набуває щодо вищих технічних закладів, які здійснюють професійну підготовку майбутніх інженерів автомобільного транспорту. Адже, як зазначають фахівці (В. Голованов, М. Єріхов, Є. Сидорін, М. Федоров, Р. Хасанов [8; 9]), автомобільний транспорт є «кровоносною артерією» економіки будь-якої країни, а тому інтенсивний розвиток автотранспортної галузі є необхідною передумовою не лише для успішного функціонування господарства країни в цілому, але й для нормальної життєдіяльності кожного з його громадян.

У свою чергу слід відзначити, що в сучасному інформаційному суспільстві, в якому обсяг інформації стрімко зростає, одним із важливих показників сформованості професійної компетентності людини є її володіння вміннями працювати з необхідними даними. Тому, як цілком справедливо підкреслюють Ю. Ветютнев і А. Макаров, професіонал відрізняється від посереднього фахівця насамперед тим, що спроможний своєчасно знаходити, аналізувати, оцінювати, інтерпретувати потрібну йому інформацію, а також грамотно застосовувати її у своїй професійній діяльності. Іншими словами, компетентний фахівець перевершує пересічного спеціаліста насамперед у царині навичок обробки інформації, а не у сфері «кількості інформаційних блоків та систематичності їх розміщування в пам'яті» [10].

Слід зауважити, що провідною ознакою сучасного суспільства є широке впровадження інформаційно-комунікативних технологій в усіх сферах життєдіяльності людини, що ознаменувало появу й розвиток глобального процесу інформатизації. У світлі цього інформатизація освіти розглядається сьогодні як закономірна тенденція її розвитку та одна з найважливіших стратегічних проблем людства в цілому.

Як з'ясовано, інформатизація вищої освіти становить собою цілеспрямований процес розробки й впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій у різних сферах роботи вищого навчального закладу, зокрема:

• у навчально-виховному процесі – з метою покращення фундаментальної та фахової підготовки майбутніх фахівців, забезпечення їхньої готовності застосовувати інноваційні технології у своїй майбутній фаховій діяльності;

• в управлінні системою освіти – для підвищення її ефективності;

• у методичній та науково-педагогічній діяльності у вишах – для поліпшення якості викладання, упровадження нових методик на основі застосування інноваційних комп'ютерних технологій [11].

Висновки з даного дослідження. Отже, можна підсумувати, що формування професійної компетентності майбутніх інженерів автомобільного транспорту є актуальною проблемою сьогодення, спрямованою на забезпечення відповідності підготовки цих фахівців висунутим з боку суспільства вимогам. Одним зі шляхів успішного вирішення цієї проблеми є застосування в освітньому процесі ВНЗ сучасних інформаційно-комунікативних технологій, що дозволяють значно розширити дидактичний інструментарій викладачів вищої школи.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому дослідженні планується розробити педагогічну систему формування професійної компетентності майбутніх інженерів автомобільного транспорту в умовах інформатизації вищої технічної освіти.

Список використаних джерел

1. Адольф В. А. Профессиональная компетентность современного учителя : монограф. / В. А. Адольф. – Красноярск : Краснояр. гос. ун-т, 1998 – С. 118.
2. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала : пособие / В. Р. Веснин. – М. : Юристъ, 1998. – С. 59.
3. Зникина Л. С. Профессионально-коммуникативная компетенция как фактор повышения качества образования менеджеров : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08 / Л. С. Зникина. – М., 2005. – 406 с.
4. Павлютенков Е. М. Профессиональное становление будущего учителя / Павлютенков Е. М. // Советская педагогика. – 1990. – № 11. – С. 64-69.
5. Свистун В. І. Підготовка майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності : монографія / В.І. Свистун. – К. : Наук.-метод. Центр аграр. освіти, 2006. – 343 с.
6. Иванова Е. О. Компетентностный подход в соотношении со знаниево-ориентированным и культурологическим / Е. О. Иванова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-23.htm>.
7. Костромцова В. В. Менеджмент качества образования на региональном уровне : монография / В.В. Костромцова, Е. В. Морозова. – Челябинск, 2009. – 136 с.
8. Федоров М. А. Гибкие образовательные технологии – инновационный подход в подготовке кадров для транспортной отрасли / М. А. Федоров, М. А. Ерихов // Кадры для отрасли. – 2010. – № 9/10 – С. 43- 45.
9. Хасанов Р. Х. О роли изучения безопасности автомобилей в автотранспортных вузах / Р. Х. Хасанов, Е.С. Сидорин, В. С. Голованов [Электронный ресурс]. – режим доступа : <http://rud.exdat.com/download/docs-748878/748878.doc>.
10. Ветютнев Ю. Ю. Компетентностный подход в изучении и преподавании права : метод сократического диалога / Ю. Ю. Ветютнев, А. И. Макаров // Право и образование. – 2008. – № 7. – С. 97-103.
11. Прокудин Д. Е. Информатизация отечественного образования: итоги и перспективы / Д. Е. Прокудин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://anthropology.ru/ru/texts/prokudin/art_inf_edu.html.

УДК: 37.046.16:37.017.4

М.А. Павленко

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

***Анотація.** У статті розкрито основні форми та методи формування громадянської позиції студентської молоді, визначено вимоги щодо їх ефективного застосування. Зазначені форми і методи поділено на традиційні й інноваційні. Зазначено, що їх ефективність досягається шляхом поєднання впливу навчально-виховного простору, зусиль науково-педагогічного колективу вищого навчального закладу і родини.*

***Ключові слова:** громадянська позиція, студентська молодь, форми, методи.*

Pavlenko M. Forms and methods of formation the civil position of modern students.

***Annotation.** This article deals with the basic forms and methods of forming citizenship of students, stated requirements for their effective use. These forms and methods are divided into traditional and innovative. Indicated that their efficiency is achieved by combining the efforts of the educational space research and teaching staff of higher education and the family.*